

РОЗДІЛ 7 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК: 343.622

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.53>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВА МАТІР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Булгак С.С.,

здобувачка вищої освіти

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Заєць Є.Ю.,

здобувачка вищої освіти

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Булгак С.С., Заєць Є.Ю. Проблемні аспекти кваліфікації вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини

У статті здійснено кримінально-правову характеристику привілейованого виду вбивства - умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини. За мету поставлено розв'язання проблем правозастосування для правильної кваліфікації, які існують в сучасному кримінальному законодавстві. Дослідження було зосереджено на головних проблематичних аспектах, які притаманні ст. 117 КК. Значна увага приділяється встановленню суб'єктивних та об'єктивних ознак, які притаманні цьому кримінальному правопорушенню. Здійснено огляд об'єкта злочину за ст. 117 КК, яким є лише особа, що має особливий зв'язок з дитиною. У статті наведено суб'єктів, які можуть мати цей зв'язок. Було проаналізовано проблемні питання, що стосуються часу вчинення убивства матір'ю своєї новонародженої дитини як важливого елементу об'єктивної сторони. Головна проблема полягала в уточненні часу убивства під час пологів та після. Для досягнення мети досліджувалися не лише правові норми, а й медична практика. У статті проаналізовано думки різних науковців, які розглядали проміжок часу, необхідний для вчинення цього кримінального правопорушення. Також у статті ми приділили увагу іншому дискусійному моменту про істотний елемент суб'єктивної сторони такий як наявність особливого психофізичного стану породіллі. Для його визначення було здійснено аналіз відповідних норм та розглянуто судову практику. Беручи до уваги досвід зарубіжних країн, ми оцінили інший досвід та зрівняли з українським законодавством. Додатково увага приділена й питанню умислу суб'єкта та моменту, пов'язаного з його виникненням. Для точного розуміння змісту злочину, передбаченого статтею 117 КК, було проведено його відмежування від злочину, що передбачений в ч. 3 ст. 135 КК. Залишення в небезпеці, вчинене матір'ю стосовно новонародженої дитини, якщо воно спричинило смерть або інші тяжкі наслідки дуже схоже до вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини, проте їхні склади все ж розмежовуються. Наприкінці статті надається власний висновок стосовно можливих змін в законодавстві та більш детального уточнення усіх необхідних аспектів для подальшої правильної кваліфікації злочину.

Ключові слова: *привілейоване вбивство, післяпологовий стан, психофізичний стан, живонародженість, дітовбивство.*

Bulgak S.S., Zayets E.Yu. Problem aspects of qualification of mother's murder to his newborn child

The article provides a criminal description of a privileged type of murder is the premeditated murder by the mother of her newborn child. The aim is to solve the problems of law enforcement for the correct qualification that exist in modern criminal law. The study focused on the main problematic aspects that are inherent in article 117 of the Criminal Code. Considerable attention is paid to the establishment of subjective and objective features that are inherent in this criminal offense. An inspection of the object of the crime under article 117 of the Criminal Code,

which is only a person who has a special relationship with the child. The article lists the subjects who may have this connection. Problematic issues related to the time of the murder of the mother of her newborn child as an important element of the objective side were analyzed. The main problem was to clarify the time of the murder during childbirth and after. To achieve this goal was studied not only legal norms but also medical practice. The article analyzes the opinions of various scholars who have considered the period of time required to commit this criminal offense. Also in the article we paid attention to another point of discussion about an essential element of the subjective side, such as the presence of a special psychophysical state of the mother. To determine it, an analysis of the relevant rules was carried out and case law was considered. Taking into account the experience of foreign countries, we evaluated other experience and compared it with Ukrainian legislation. In addition, attention is paid to the question of the subject's intent and the moment associated with its occurrence. In order to accurately understand the content of the crime provided for in article 117 of the Criminal Code, it was separated from the crime provided for in Part 3 of article 135 of the Criminal Code. A mother's endangerment of a newborn child if it has caused death or other serious consequences is very similar to the murder of the mother of her newborn child, but they are different. At the end of the article there is an own opinion on possible changes in the legislation and a more detailed clarification of all necessary aspects for further correct classification of the crime.

Key words: privileged murder, postpartum condition, psychophysical condition, live birth, infanticide.

Постановка проблеми. Право на життя, яке закріплене на міжнародному та регіональному рівнях, є природним та невід'ємним правом людини. У ст. 27 Конституції України встановлено, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя, а обов'язком держави є захист життя кожної людини незалежно від її віку, статі, раси, майнового стану тощо [1]. У 1924 році Женевська декларація прав дитини наголосила, що діти, внаслідок їхньої фізичної та розумової незрілості, потребують спеціальної охорони й піклування, зокрема відповідного правового захисту як до, так і після народження [2]. З метою реалізації цього положення та захисту життя дитини від протиправних посягань в ст. 117 КК передбачено кримінальну відповідальність за умисне позбавлення життя матір'ю своєї новонародженої дитини. З одного боку, очевидно високою є ступінь суспільної небезпечності цього кримінального правопорушення, оскільки воно посягає на таку соціальну цінність як життя дитини, але з другого – воно з огляду на санкцію визнається нетяжким злочином. Це обумовлює проблеми застосування ст. 117 КК та потребу їх вирішення.

Метою дослідження є визначення ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 117 КК, встановлення окремих особливостей кваліфікації вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини та вирішення проблем правозастосування, пов'язаних з такою кваліфікацією.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на тривале існування в кримінальному законі аналізованого привілейованого складу умисного вбивства, розуміння змісту його ознак та окремих випадків кваліфікації досі залишається дискусійним. Це стосується окремих ознак його об'єктивної (зокрема, часу вчинення кримінального правопорушення) та суб'єктивної сторони (психофізіологічного стану жінки та моменту виникнення умислу).

Аналіз досліджень такого елементу складу, як об'єкт кримінального правопорушення, показує одностайність у визначенні двох обов'язкових його ознак у контексті умисного вбивства матір'ю новонародженої дитини. Першою є охоронюваний безпосередній об'єкт – життя новонародженої дитини. Умисне допологове вигнання плоду майбутньої дитини, вчинене жінкою, що його виношувала (аборт), не є протиправним, навіть якщо це здійснюється на дев'ятому місяці вагітності. Це пов'язано з тим, що згідно існуючої кримінально-правової доктрини початковий момент життя людини пов'язується з фізіологічними пологами [3, с. 52]. Кримінальній відповідальності у такому разі підлягає лише інша (третя) особа, яка поза згодою жінки (статті 121, 128 КК) чи за певних умов за її згодою (ст. 134 КК), позбавляє її плоду («дитини»).

У Проекті нового КК України (тут і далі йдеться про контрольний Проект від 29 березня 2021 р.) змінено підхід щодо оцінки подібної поведінки. По-перше, в Проекті не передбачено самостійний склад злочину за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини. У ст. 4.1.1. Проекту України зазначено, що ознаками складу злочину, які знижують на три ступеня тяжкість злочинів проти життя людини визнається обумовлений пологами особливий психофізіологічний стан, у якому перебувала мати, яка вчинила вбивство своєї дитини під час пологів або відразу після них [4]. Тобто аналізовані діяння подібного до чинного КК пропонується відносити до злочинів з привілейованим складом, проте з вказівкою на «обумовлений пологами особливий психофізіологічний стан». Також звертає на себе увагу прогресивна новела, передбачена ст. 4.1.2. Проекту, згідно якої карається заподіяння смерті плоду людини після початку 22 тижня вагітності, при цьому вчинення цього діяння жінкою щодо її плоду утворює привілейований склад такого злочину (п. а) ст. 4.1.1. Проекту).

Охоронюваний об'єкт умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини тісно взаємопов'язаний із другою ознакою – потерпілим від цього злочину. Він характеризується сукупністю ознак: 1) це живонароджена дитина (якщо ж дитина народилася живою, а матір вважала її мертвою, чи навпаки, питання про кваліфікацію вирішується за правилами кваліфікації фактичної помилки); 2) ця дитина має особливий зв'язок з суб'єктом злочину.

Особливий зв'язок дитини та суб'єкта обумовлений тим, що останнім виступає біологічна мати. Так, законодавство не містить прямого визначення, хто ж саме є біологічною матір'ю, проте такою прийнято вважати особу, яка передає дитині свій біологічний генетичний матеріал, що утворює між ними генетичний зв'язок. Проте не завжди біологічна мати це ще й та, яка виношує цю дитину, оскільки існує і явище сурогатного материнства. Нормами чинного законодавства України не визначено поняття сурогатного материнства, воно існує лише в суспільних відносинах, пов'язаних із сучасними репродуктивними технологіями.

Нові виклики в цьому аспекті породжують існуючі в багатьох зарубіжних країнах можливості народження дитини особою, яка юридично є чоловіком, або ж взагалі без юридично визначеної статі. Так, у Фінляндії молодий батько при народженні був жінкою, проте пройшов через процедуру зміни статі і в отримав посвідчення чоловіка. Разом зі своїм партнером він народив дитину. І хоча медичні електронні системи не хотіли визнавати ситуацію, за якої в людини, що чекає дитину, встановлений соціальний ідентифікаційний номер чоловіка, проте все ж змушені були це визнати [5]. Проекція цього випадку на досліджуване питання дозволяє нам зробити висновок про можливість визнання такої особи, визнаної чоловіком *de-jure*, суб'єктом злочину, передбаченого ст. 117 КК, оскільки вона має генетичний зв'язок з дитиною та за суттю, є біологічною матір'ю.

Об'єктивна сторона аналізованого злочину характеризується діянням (позбавлення життя потерпілого), настанням суспільно небезпечного наслідку у вигляді смерті, а також причинним зв'язком між діянням та наслідком. Діяння в складі цього злочину характеризує поведінку суб'єкта, тобто матері, і може виявлятися у двох формах: дія та бездіяльність. Дія означає, що мати може вчиняти вбивство в безпосередньому фізичному впливі на організм новонародженої дитини або ж зумовлювати такий вплив через будь-які чинники зовнішнього середовища. Бездіяльність же навпаки, не потребує жодних зусиль з боку суб'єкта, вона виявляється в тому, що винна особа не вчиняє дій, які б відвернули настання смерті потерпілого, хоча в конкретній ситуації вона могла й повинна була такі дії вчинити [6, С. 285]. Убивство матір'ю своєї новонародженої дитини є злочином з матеріальним складом, тобто злочин є закінченим лише з моменту настання суспільно небезпечного наслідку. Якщо такий наслідок після вчинення діяння не настав, то це може вказувати на такі варіанти кваліфікації: 1) при прямому умислі, за умови, що злочин не вдалось довести до кінця, його слід кваліфікувати як незакінчений (замах на злочин); 2) якщо ж мати мала непрямий умисел до вбивства, то вчинене не може кваліфікуватися за ст. 117 КК, так як незакінчений злочин може мати місце тільки в злочинах з прямим умислом [7, С. 79 – 82].

таких випадках кваліфікацію прийнято здійснювати з огляду на фактично заподіяні наслідки (напр., за статтями 121, 122 чи 125 КК). Однак зважаючи на те, що чинний КК не передбачає привілейованих складів заподіяння шкоди здоров'ю новонародженій дитині за ознакою здійснення цього її матір'ю в обумовленому пологами стані, то виникає проблема оцінки таких діянь. Як убачається, дії матері слід кваліфікувати за відповідними статтями, що передбачають відповідальність за шкоду здоров'ю особи.

Аналізуючи об'єктивну сторону цього злочину, необхідно звернути увагу на визначення проміжку часу, протягом якого вчиняється діяння, передбачене ст. 117 КК. У диспозиції цієї статті як час визначається вчинення вбивства під час пологів або відразу після пологів [8]. Згадуване поняття позбавлене правової визначеності, але разом з тим є принциповим, оскільки якщо цей час минув, то дії матері відповідно не вважатимуться привілейованим вбивством (ст. 117 КК), а натомість будуть оцінені як кваліфікований вид – умисне вбивство малолітньої дитини (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК).

Найбільш суперечливим є визначення поняття «відразу після пологів», адже аналіз судової практики свідчить, що вбивство новонародженої дитини вчиняється саме після пологів. Воно потребує більшої визначеності, так як зазначене має неоднозначне тлумачення як серед науковців, так і на практиці.

Деякі науковці, серед яких О. Погодін, вважають, що згаданий період – це короткий проміжок часу після народження дитини і до виділення плаценти [9, С. 17]. Однак з такою думкою не можна погодитись, оскільки виділення плаценти вважається пологами.

Уже протягом тривалого часу в юридичній науці існує позиція, що мірилом початку новонародженості є поява частини дитини з утроби жінки, а кінця – закінчення особливого психофізичного стану жінки-породіллі, викликаного пологами, про що можуть свідчити дії із догляду за дитиною і збереження її життя [10, С. 261].

У своїй праці Ю. Антонян та Ю. Гончарова звертають увагу на три критерії новонародженості: педіатричний, акушерський та судово-медичний. При цьому в педіатрії він дорівнює одному місяцю з моменту констатації живонародженості, в акушерстві – одному тижню, в судовій медицині – одній добі [11, С. 97]. Ряд авторів виступають за визначення згаданого часового проміжку в годинах [12, С.957]. Так, у судовій медицині, коли мова йде про вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини під час пологів або відразу після них, звертається увага на поняття новонародженості, яке визначається строком в 1 добу [13, С. 114]. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що жінка в особливо тяжкому стані перебуває тільки під час пологів або відразу після них протягом доби з моменту появи дитини на світ. Посилаючись на медичну літературу, найближчі 2–4 години після пологів визначають як ранній післяпологовий період. Із закінченням цього періоду починається пізній післяпологовий період. Тому вважають правильним під терміном «відразу після пологів» розуміти проміжок часу, що збігається із раннім післяпологовим періодом – від 2 до 4 годин після відділення плоду [14, С.458-460]. Процеси, що відбуваються в організмі жінки після неускладнених пологів, є фізіологічними, тому її вважають здоровою вже після 2–4 годин раннього післяпологового періоду. Водночас ранній післяпологовий період може проходити з ускладненнями. Оскільки переважна більшість дітовбивств вчиняється після пологів, які відбуваються поза медичним закладом та без будь-якої допомоги з боку інших осіб, то такий період, як убачається, може тривати і понад 2–4 години.

Враховуючи викладене, ми погоджуємося з позицією С. Бородіна, який у своїй праці заперечує встановлення будь-якого заздалегідь визначеного строку та вказує, що період «відразу після пологів» завершується з моменту, відколи мати почала годувати свою дитину, так як приступаючи до годування, жінка починає усвідомлювати свій обов'язок щодо догляду за дитиною, отже, вона вже не знаходиться під впливом тяжкого психофізичного стану [15, С. 174]. Менш дискусійним є питання щодо розуміння формулювання «під час пологів». Враховуючи біологічні фактори, цей проміжок охоплює три періоди пологів: перший – період розкриття шийки матки, який може тривати до 18 годин, другий – період зганняння плоду, тривалість якого до 2 годин, третій – послідовий, що починається після народження плода і закінчується народженням посліду. Він є найкоротшим (5–30 хв.) [16, С. 177–184]. Отже, період під час пологів починається з моменту розкриття шийки матки і закінчується після народження посліду.

Суб'єктом розглядуваного злочину є біологічна мати новонародженої дитини, яка є осудною на момент вчинення злочину та досягла 14-річного віку. Враховуючи, що законодавець наголошує на спеціальному суб'єктові злочину, передбаченому ст. 117 КК, виникає необхідність у визначенні обсягу поняття «матір дитини». Так, відповідно до Сімейного кодексу матір'ю дитини визнається як жінка, яка визнана такою в силу факту народження дитини, так і жінка, яка стала такою за законом [17].

Слід зазначити, що останнім часом широкого поширення набув інститут сурогатного материнства та народження дитини в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. Так, відповідно до ст. 123 СК, у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя. При цьому, подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій [17]. Враховуючи вищевикладені положення законодавства, виникає питання стосовно того, хто в даному випадку може бути суб'єктом злочину за ст. 117 КК: жінка, що народила дитину або та, що юридично буде визнаватися її матір'ю. Тим паче юридично жінка стає матір'ю з моменту встановлення народження дитини від матері органом РАЦС.

Слід погодитися з висловленими в науці поглядами, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 117 КК, може бути і сурогатна мати. У медичному аспекті сурогатне материнство передбачає перенесення ембріона, отриманого заплідненням яйцеклітини біологічної матері – дружини спермою біологічного батька – чоловіка, в порожнину матки іншої жінки та виношування дитини, яка є біологічно «чужою» для жінки. Відповідно до Наказу МОЗ України від 09.09.2013 №787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні», сурогатною матір'ю може бути повнолітня дієздатна жінка за умов наявності власної здорової дитини, її добровільної письмово оформленої згоди, а також за відсутності медичних протипоказань [18]. Як убачається, сурогатна мати хоча й не має необхідного генетичного зв'язку з дитиною, все ж у випадку сурогатного материнства саме вона (а не «генетична» матір) має визнаватися суб'єктом злочину, передбаченого ст. 117 КК. Це пояснюється тим, що пом'якшення відповідальності обумовлено не родинним (генетичним) зв'язком суб'єкта злочину і потерпілого, оскільки тоді б і вбивство батьком своєї новонародженої дитини також могло б розглядатися як привілейоване, а особливим психофізіологічним станом особи, яка виношувала, народжує та/або народила дитину.

З точки зору кваліфікації потребує уваги питання співучасті в злочині, передбаченому ст. 117 КК. Особливості кваліфікації співучасті проявляються зокрема в такому: 1) виключається співучасть у формі співвиконавства, так як суб'єкт злочину за ст. 117 КК є спеціальним і ним з технічної точки зору завжди може бути лише одна особа – з біологічної точки зору матір може народжувати дві чи більше дитини, однак дитина не може бути народжена двома чи більше матерями; 2) усі інші особи, які брали участь у вбивстві народжуваної чи новонародженої дитини, залежно від виконуваної ними ролі підлягатимуть кримінальній відповідальності за п.2 ч.2 ст.115 КК із посиланням на відповідну частину ст.27 КК навіть тоді, коли матір при цьому знаходилась в обумовленому пологами стані.

Суб'єктивна сторона аналізованого злочину характеризується умисною формою вини, а саме прямим чи непрямим умислом. Тобто жінка-мати під час вчинення вбивства розуміє суспільно небезпечний характер своїх дій та передбачає настання суспільно небезпечних наслідків – смерті дитини, бажає або свідомо допускає їх настання. Проте варто звернути увагу, що в жінки-породіллі під час вчинення вбивства наявні певні особливості: його вчинення зумовлене сукупністю емоційної напруги, викликаною вагітністю і пологами та психічними процесами, що їх супроводжували (сімейні конфлікти, подружня зрада тощо); наявністю тимчасового психічного розладу, який послаблює здатність матері усвідомлювати свої дії та керувати ними [19, С. 284]. Саме з цих причин вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини визнається привілейованим складом вбивства (вбивство з пом'якшуючими обставинами).

Проте в самій статті не зазначається наявність цього особливого психофізіологічного стану жінки як обов'язкової ознаки даного кримінального правопорушення, що, у свою чергу, породжує деякі проблеми при кваліфікації. У кримінально-правовій літературі домінуючою є думка про те, що пом'якшуючою обставиною у випадку вчинення матір'ю вбивства своєї новонародженої дитини під час пологів або відразу після них, повинен визнаватися саме психопатичний стан, який призвів до психічного розладу, що не виключає осудності особи, але значно послаблює можливість усвідомлювати такі дії та керувати ними [20, С. 93].

Позиція судової практики, що сформована у Постановках Пленуму Верховного Суду України, збігалася з позицією доктрини кримінального права, зокрема в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я людини» від 01.04.1994 року № 1 зазначалось, що умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини слід кваліфікувати за ст. 96 КК 1960 р. (ст.117 КК 2001 р.), якщо воно вчинене за наявності особливого психічного і фізичного стану жінки, який знижує її спроможність керувати своїми діями під час пологів або відразу після пологів. Але в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 року № 2 це не зазначено і такий стан взагалі не розглядається в якості обов'язкової ознаки злочину, передбаченого ст. 117 КК. Там ідеться лише про час учинення вбивства: «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини слід кваліфікувати за ст. 117 КК, якщо воно вчинене під час пологів або одразу ж після них. Вчинення цих дій через деякий час після пологів за відсутності кваліфікуючих ознак передбачених ч. 2 ст. 115 КК, тягне відповідальність за ч. 1 зазначеної статті» [21]. На наш погляд, у тексті статті повинна бути відображена така суттєва ознака, як перебування матері під час вбивства в особливому психофізіологічному стані, так як саме наявність такого стану, а не сам факт вбивства під час пологів або після них, визначає соціально-правове обґрунтування віднесення складу злочину, передбаченого ст. 117 КК до привілейованих.

Для виділення цієї суб'єктивної ознаки є два аргументи: 1) матеріальний (сутнісний) – саме ця ознака дозволяє пом'якшити відповідальність, бо інакше не можна пояснити, чому за умисне вбивство дитини загрожує лише до 5 років позбавлення волі. Учинення вбивства родичем не може бути пом'якшенням, що впливає із оцінки аналогічних дій, учинених батьком, бабою, дідом, братом чи сестрою кваліфікованого вбивства за п.2 ч.2 ст.115 КК; 2) формальний – у ч.2 ст.135 КК законодавець вказує на цю ознаку стосовно суміжного складу і саме для того, щоб відмежувати його від передбаченого ст.117 КК, тобто має місце колізійний припис (припис, що вирішує колізію між статтями 117 і 135 КК).

У теорії кримінального права розрізняють обдуманий, який виникає задовго до вчинення кримінального правопорушення, та раптово виниклий умисел, за якого між моментом виникнення умислу і його реалізацією практично відсутній проміжок часу [22]. З огляду на це, якщо матір заздалегідь готувалася до вбивства новонародженої дитини, то такі дії не слід кваліфікувати як вбивство, вчинене при пом'якшуючих обставинах. Тож час виникнення умислу також має значення та є підставою для розмежування злочинів, передбачених ст. 117 і п. 2 ч. 2 ст. 115 КК (умисне вбивство малолітньої дитини). Схожий висновок зробив у своїй праці О. Шевченко, наголосивши, що момент виникнення умислу на вчинення злочину повинен впливати на кваліфікацію у тому випадку, якщо жінка вчинила дітовбивство із заздалегідь обдуманим умислом та не перебуває в особливому психофізіологічному стані, то відповідно її дії слід кваліфікувати як умисне вбивство з обтяжуючими обставинами [20, С.93].

У цьому зв'язку доцільно розглянути положення Кримінального Кодексу Нідерландів, якій містить дві норми, що передбачають відповідальність за вчинення вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини. Так ст. 290 КК Нідерландів передбачається санкція за вчинення вбивства матір'ю новонародженої дитини, умисел у якої виник під час пологів або після них, а ст.291 – умисел у якої виник перед пологами [23]. Тож, на наше переконання, доречно буде також розмежувати убивство матір'ю своєї новонародженої дитини за часом виникнення умислу.

З огляду на особливості кваліфікації потребує уваги і проблема розмежування вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини та залишення в небезпеці, вчинене матір'ю стосовно новонародженої дитини, якщо воно спричинило смерть або інші тяжкі наслідки (ч.3 ст.135 КК), основні відмінності між якими простежуються за об'єктивною та суб'єктивною сторонами.

Щодо об'єктивної сторони діянь, передбачених ч. 3 ст. 135 КК, то вони схожі за ознаками до діянь передбачених ст. 117 КК, проте є суттєві відмінності: 1) злочин, передбачений ч. 3 ст. 135 КК, може бути вчинений лише шляхом бездіяльності. Новонароджена дитина опинилась в небезпечному для життя та здоров'я стані внаслідок ненадання їй допомоги з боку матері; 2) для об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 3 ст. 135 КК, час вчинення має помітно інші межі і пов'язаний із станом новонародженості дитини, тоді як згідно ст.117 КК – злочин вчиняється під час пологів або відразу після них.

Що ж стосується суб'єктивної сторони, то залишення матір'ю своєї новонародженої дитини в небезпеці характеризується змішаною формою вини: умисел щодо діяння та необережність щодо наслідків. Також варто зазначити, що в диспозиції ст. 135 КК передбачається, що матір, в момент залишення новонародженої дитини в небезпеці, не повинна перебувати в обумовленому пологами стані.

Узагалі, на законодавчому рівні не визначено «обумовлений пологами стан», що, у свою чергу, також ускладнює розмежування злочинів, передбачених ст. 117 і ч. 3 ст. 135 КК. У зв'язку з цим доцільно звернути увагу на кримінальне законодавство окремих зарубіжних країн. Наприклад, у кримінальному законодавстві Швеції встановлюється відповідальність за вбивство жінкою своєї дитини в момент народження або під час пологів, коли порушено її душевний стан або якщо вона відчуває сильну нужденність [24]. На теоретичному рівні визначення «обумовленого пологами стану» розглядається, як наявність змін у фізіологічному, психічному та психологічному стані, які призводять до обмеження здатності особи усвідомлювати фактичні властивості своїх дій та/або керувати ними [25]. Як ми бачимо, неоднозначність даного питання призводить до суперечливих тлумачень в теорії та виникнення колізій при вирішенні питання щодо кримінальної відповідальності на практиці.

Висновок. Викладене вище демонструє необхідність законодавчого вдосконалення аналізованої кримінально-правової норми. У першу чергу необхідно точно визначити часові межі вчинення діяння, тобто встановити, що саме слід розуміти під вчиненням вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини «під час та після пологів». Також, на нашу думку, у диспозиції ст.117 КК необхідно закріпити таку обов'язкову ознаку кримінального правопорушення, як обумовлений пологами стан, та надати законодавче визначення цього поняття. Це, у свою чергу, допоможе при розмежуванні злочинів, передбачених ст. 117 КК та ч. 3 ст. 135 КК. Доцільно також звернути увагу на розмежування вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини за часом виникнення умислу. З огляду на це, можемо запропонувати таку редакцію диспозиції ст. 117 КК: «Умисне вбивство своєї новонародженої дитини жінкою, яка перебуває в обумовленому пологами стані, вчинене під час пологів або відразу після них, якщо умисел на вбивство виник під час перебування в такому стані».

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.
2. Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924. URL: <https://www.humanium.org/en/text-2/> (дата звернення: 10.04.2021).
3. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. : Право, 2015. 680 с.
4. Кримінальний Кодекс України: проєкт від 29.03.2021 URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення 28.04.2021).
5. У Фінляндії чоловік вперше народив дитину. *Європейська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/04/5/7079983/> (дата звернення: 28.04.2021)
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хаврюка. Київ: Каннон, А.С.К., 2013. 1104 с.

7. Тютюгін В.І., Комаров О.Д., Рубашенко М.А. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник. Харків, Право. 2021. 238 с.
8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 28.04.2021)
9. Погодін О. Вбивство матір'ю новонародженої дитини. *Законність*. 1997. №5. С.15-19.
10. Марисюк К., Друк С. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: спірні питання кваліфікації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. Том 7. № 2. С. 259–265.
11. Антонян Ю., Гончарова Ю. Убивство матір'ю новонародженого ребенка: уголовно-правовые и криминологические проблемы. *LexRussia*. 2018. № 3. С. 94-114.
12. Старко О. Л. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: проблемні питання об'єктивної сторони. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 955-960.
13. Остапенко Л. Відмежування умисного вбивства від завідомого залишення без допомоги матір'ю своєї новонародженої дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 1. С. 113-117.
14. Педіатрія: національний підручник: у 2 т. / Н.Г.Гойда та ін. ; за ред. В.В. Бережного. Київ, 2013. Т.1. 1037 с.
15. Бородин С. Преступления против жизни. Москва. : Юридический центр Пресс, 1999. 356 с.
16. Запорожан В.М. Акушерство і гінекологія : підручник у 2 т. Т. 1. Одеса : Одеський державний медичний університет, 2005. 472 с.
17. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 28.04.2021)
18. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : Наказ № 787 від 09.09.2013 р. / Міністерство охорони здоров'я України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text>(дата звернення: 28.04.2021)
19. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А.М. Бойко та ін. ; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ: Каннон, 2001. 1104 с.
20. Шевченко О.В. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини : монографія / за заг. ред. О.М. Литвинова. Харків: Ніка Нова, 2012. 215 с
21. Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. № 2. *Вісник Верховного Суду України*. 2003. № 1.
22. Тютюгін В.І., Рубашенко М.А. Кримінальне право України (Загальна та Особлива частини): навчальний посібник. ; за ред. В.І. Тютюгіна. Харків, Право. 2020. с. 52.
23. Сосніна О. В. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини за законодавством держав континентальної Європи. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2018. Вип. 7. С. 200-211.
24. Кримінальний кодекс Швеції від 21.12.1962 року URL: <http://www.law-enforcement.ru/> (дата звернення: 28.04.2021)
25. Трясоумов М. А. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с детоубийством : дис ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Екатеринбург, 1999. 218 с